

МИЛОСАВ ТЕШИЋ

ПЕСМА КАО МЕРА ТАЈНЕ ПОСТОЈАЊА

„Језеро у јесен”, *Писмо* (1992)

Писмо (1992), чувена књига песама Ивана В. Лалића, почиње песмом „Језеро у јесен” (написаној још 14. новембра 1976. године), која гласи овако:

Све тањи дани у брдима
Све ближе снегови прилазе;
А шуме силазе, силазе
У риђим и мрким крдима

У језеро, у оклевање
Сопствене слике што боји се
Са непознатим да споји се
Ко дух и дах у певање

О слатком страху виђеног
Што невиђено враћа се,
О страсти која плаћа се
Грозницом непревазиђеног –

Године? Можда часови
Помичу те теразије;
Незнана мера на снази је
И још оклевају тасови:

Јесмо ли сабрали тегове?
Шуме у језеро силазе
И сећања се разилазе
У светлост, у страх, у снегове.

Првом строфом ове песме, кроз благо нанесено осећање егзистенцијалне језе („Све ближе снегови прилазе”), обухваћена је слика јесењег брдског пејзажа, а у оквиру ње најављен скори крај вегетативног циклуса и његов прелазак у зимско мировање: дани су све краћи, осећа се хладноћа. Неминовност годишњег преображаја природе сугерисана је фигуром понављања (епизеуксом) „силазе, силазе”, која се односи на шуме, чије је лисни покривач, будући да је „у риђим и мрким крдима”, захваћен мешавином засићених боја у наранџастоцрвеним и тамнонаранџастим нијансама. Шаренило, распоред и „кретање” шумских колора дочарани су фигуром „крдима”. Такво флорно стање у судбинском смислу упоредиво је са човековим животом на измаку.

Предеони оквир песме даље је минимално проширен на почетак друге строфе, где се језеро означава као простор у који се „спуштају” шуме.¹ То „спуштање” шума оставља утисак да оне кроз јесенску светлост улазе у свој одраз на језерској површини. Ту се одједном и завршава овај сугестивни опис природе и прелази се на доживљај са знацима које се дотичу загонетног и сложеног процеса стварања и обликовања песме. Песничко „ја” региструје неодлучност и страх нематеријалних шумских одраза у води да се сједине са својим стварним, материјалним ликом. (То потврђују изрази: „оклевање”², „боји се”, „сопствене слике”, „споји се”). Неспремност за спајање слике шумског пејзажа у води са његовим ликом над водом заснована је на страху од непознатог. С друге стране, уколико би се то двоје сјединило, у том сједињењу одраз шума на воденој површини био би „дух и дах” у *Њевању*. Међутим, изостанак тог сједињења – узетога као неодазив на прећутни призив лирског „ја” – може се схватити и као подстрек да се, у обухвату и садејству стваралачке струје и творбене страсти, створи песма инспирисана природом. Тај напор нагриза ствараоца („плаћа се”), али га не лишава ни задовољства насталог у „слатком страху виђеног”. То *виђено* у песми као „невиђено враћа се”, у ствари оно постаје мисаони приказ створен певањем који не имитира природу него је преображава у вишу естетичку творевину, изведену из „страсти која плаћа се / Грозницом непревазиђеног”. Тим стихом синтагмом завршава се трећа строфа ове песме.³ У

¹ У варирајућој фигури понављања и једно и друго (и шуме и језеро) чине јединствену песничку слику у другом стиху пете строфе: „Шуме у језеро силазе”.

² И у „Равнодневици”, још једној песми из *Писма* (у којој је тематизовано лето као годишње доба), постоји пејзажни мотив оклевања: „Два кљуна ваге у пољупцу скоро, / А лето као да оклева, цеди / Још кап, онда још једну, тако споро, / Као да мери својом метафором / Колико бивше вреди и не вреди”.

³ Ту строфу, како је ја разумем, требало је завршити тачком, а не повлаком после које четврта строфа почиње питањем: „Године?”

њему је, како ми се чини, сконцентрисан снажан доживљај природе у пуној и за осетљиво биће веома изазовној раскоши њеног јесењег колорита, али и као феномена чија се својства не могу превазићи нити надмашити. То обоје више су него довољан разлог да се осећајни регистар песничког „ја” испољи у најјачем интензиту, односно да пређе у грозницу.⁴

Лалићево лирско „ја” и у овој песми налази се „у сабирању овом земном”, како пише у песми „Осмех” (опет из *Писма*). Оно је дубоко свесно удеса неумитне пролазности, јер точак времена, нарушавајући макар и привидан склад и равнотежу међу појавама и стварима овог света, све разара чинећи човека егзистенцијално несигурним и неспокојним, што га уводи у сферу горког сазнање да: „Још увек бол је за повратком // На средокраћу, равнотежу, / У стање мировања ваге: / Ал године се косо слежу / И мрве у архипелаге”. То би могло значити да људско биће обитава у вечитој и неостваривој чежњи за рајским стањем света и сопственим спокојством у том блаженству. Тако и у песми „Језеро у јесен” време има своју логику мерења ствари, за човека несазнатљиву, јер: „Незнана мера на снази је”. Оно, са *годинама* и *часовима* као својим мерним јединицама, не допушта међусобно усклађивање и уравнотежење животних токова него их држи на немирним и неуравнотеживим *шеразијама* неизвесности, чинећи да све измиче и постаје недохватљиво. Сходно томе и њихови *шасови* „оклевају” да се уравнотеже, док све, што је парадоксално, изгледа да је једнако близу и далеко, једнако дохватљиво и недохватно.⁵

Уз слику у којој и даље „Шуме у језеро силазе”, песничком субјекту још преостаје да се реторички запита: „Јесмо ли сабрали тегове? То значи да се он, са свешћу о тегоби живљења и у тренутку кад „сећања се разилазе/ У светлост, у страх, у снегове”, спрема да зађе у област страха и неизвесности, али и у белу боју вечности, у чему је песма, као вид трагања за смислом живота, мара тајне постојања.⁶

⁴ У речи *грозница*, употребљеној у овој конструкцији, има у мањој или већој мери понешто од свих њених фигуративних значења забележених у *Речнику САНУ*: „2. а. *прештерна узнемиреност, узбуђеност; одушевљење, занос. б. велика ужурбаност, узнемиреност, нервоза; в. ситрах.*”

⁵ Као у већ поменутој песми „Равнодневица”: „Липа / Грезне у жуто, црвени се шипак, / А сви дохвати подједнако близи // Или далеки, и сви недохвати”.

⁶ Песму „Језеро у јесен” чини пет катрена са обгрљеним римама (*абба*). Од њених 20 стихова 14 је у деветерцима, а 6 у осмерцима (осмерци: *Ко дух и дах у њевање; – О сликом ситраку виђеној / Што невиђено враћа се / О ситраси која њлаће се; – Године? Можда часови / Помичу ње шеразије*). Рачунајући првенствено на звучну енергију рима и њихове ритмичке ефекте, Лалић је знатно ублажио силабичку неподударност између та два метра, као и ритмичке неравнине у појединачним стиховима. Да би употребљене риме по учинку биле и ритмич-

Лалићева песма „Језеро у јесен” тек у обрисима и најуопштен-није наговештава драму једног певања коју ће он наставити да естетички и ритмички продубљује, изоштрава и конкретизује у наредним песмама *Писма*, те она зато у извесној мери има и програмски карактер.

ИЗВОРИ

Лалић 1992: Иван В. Лалић, *Писмо*, Београд: Српска књижевна задруга.

Лалић 1997: Иван В. Лалић, *Сћрасна мера (Сћрасна мера; Писмо; Четири канона)*, Дела Ивана В. Лалића, том III, редакција и приређивање Александар Јовановић, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

Милосав Т. Тешић
Академик САНУ
milosav.tesic@sanu.ac.rs

ки и семантички делотворне, то се једино могло постићи њиховом пуноћом и чистотом. Од укупно десет рима (у свакој строфи по две) 6 су пуне, а 4 чисте. У првим (пуним) иза истоветних акцентованих вокала (у једном случају иза неакцентоване дужине: *виђеної–нейпревазиђеної*, на којој је језгро риме) долазе исти гласовни скупови: *оклевање–йевање, боји се – сїоји се, враћа се – йлаћа се, часови–йшасови, йшеїове–снеїове*; – у другим (чистим) истоветни вокали у акцентованим слоговима подударају се и квантитативно и квалитативно, а иза њих се налазе једнообразни гласовни склопови. То обоје у оба римовна члана има једнак број слогова, то јест идентичан слоговни опсег: *брдима–крдима, йрилазе–силазе, йеразије – снази је, силазе–разилазе*. Све ове риме су тросложне, односно дактилске.